

การเปลี่ยนแปลงของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับhaben แผงลอยในย่านสีลม

บวร ทรัพย์สิงห์*

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Email: pongib@hotmail.com

วิชยา โกมินทร์**

สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Email: wanwisaka2002@yahoo.com

---

* นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นักวิจัยประจำสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับหาบเร่แผงลอย ในย่านสีลม มีเป้าหมายเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในฐานภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการจัดระเบียบทางเท้าที่เหมาะสมผ่านมุมมองผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยในย่านสีลม ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มผู้ขายสินค้าในท้องแถว และกลุ่มผู้ขับรถรับจ้างสาธารณะ บริเวณถนนสีลมซอย 2-8 โดยมีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 150 ตัวอย่าง และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องจำนวน 4 ราย

ความคิดเห็นของผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย เห็นว่าภายหลังนโยบายการจัดระเบียบทางเท้า จำนวนผู้ค้าหาบเร่ จำนวนคนเดินเท้า จำนวนผู้ซื้อสินค้าและบริการลดลง รวมถึงมีรายได้จากการประกอบธุรกิจของตนเองลดลง ในขณะที่สภาพการจราจร ความสะอาด ความสะดวกและความปลอดภัยในการใช้ถนนและทางเท้าไม่แตกต่างจากเดิมนอกจากนี้ กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยในย่านสีลม เห็นว่าแผงลอยยังมีความจำเป็นต่อกรุงเทพมหานคร หากไม่มีแผงลอยจะมีผลกระทบมากต่อตนเอง รวมถึงมีผลกระทบต่อธุรกิจการค้า ต่อตัวผู้ซื้อและประชาชน

คำสำคัญ: ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง, หาบเร่แผงลอย, ถนนสีลม

Changes in Business Groups related to Street Vendors in Silom Road Area

Borvorn Subsing*

Chulalongkorn University Social Research Institute

Email: pongib@hotmail.com

Wichaya Komin**

Chulalongkorn University Social Research Institute

Email: wanwisaka2002@yahoo.com

---

* Researcher, Chulalongkorn University Social Research Institute.

** Researcher, Chulalongkorn University Social Research Institute.

Abstract

A study of business changes related to street vendors in the Silom Road area aimed to analyze the opinions of business owners in Silom Road where a policy called “Return the Foot- path to Pedestrians”, the street vending banning policy has been implemented. The data was collected by a survey of 150 sampling questionnaires of shop owners and motorcycle taxi drivers, and detailed interviews of four samples.

The study found that during the implementation of the “Return the Foot- path to Pedestrians Policy, In 2015–2018, the number of hawkers and pedestrians as well as the number of customers decreased. Respondents also reported a continuous decline in income from their businesses. However, there was no improvement in the cleanliness, orderliness, and traffic flow in the Silom area. The entrepreneurs of the Silom area opined that street vendors were needed in the area not just for their own livelihood and that of their families, but that their presence in the area also led to increased footfall which also benefits both the shop owners and their customers.

Keywords: Related businesses, street vendors, Silom Road

ความสำคัญของปัญหา

การค้าหาบเร่แผงลอยเป็นการประกอบอาชีพอิสระประเภทหนึ่ง ซึ่งจัดเป็นกลุ่มผู้ประกอบการในธุรกิจขนาดจิ๋ว (Micro-enterprise) ด้วยการใช้พื้นที่ข้างทางเป็นพื้นที่ประกอบการค้า ตลอดจนเป็นการค้าแบบเร่ขาย เคลื่อนที่ และการค้าบนแผง (นฤมล นิราทร, 2557) การค้าหาบเร่แผงลอย ก่อให้เกิดการเพิ่มรายได้ของประชากรภายในประเทศ (Winarno & Allain, 1991) ตลอดจนมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจสังคมในด้านการสร้างงานและรายได้ให้กับผู้ด้อยโอกาส และมีส่วนสำคัญในการลดค่าครองชีพของประชาชน นอกจากนี้ การค้าหาบเร่แผงลอยประเภทอาหารยังมีส่วนช่วยส่งเสริมการขายอาหารท้องถิ่น อาหารราคาถูก ซึ่งช่วยให้อาหารริมทางกลายเป็นแหล่งอาหารสำหรับคนหลายล้านคนทั่วโลก (Draper, 1996) ในด้านความสัมพันธ์ของการค้าหาบเร่แผงลอยกับธุรกิจการค้าที่เกี่ยวข้อง พบว่า กิจกรรมการค้าหาบเร่แผงลอย มักมีรูปแบบการเคลื่อนที่ของสินค้าตามรูปแบบของห่วงโซ่อุปทานจากแหล่งผลิตสู่แหล่งจัดเตรียม และแหล่งจำหน่าย รวมถึงมีแรงงานและธุรกิจหลากหลายที่เกี่ยวข้องกับหาบเร่แผงลอยอยู่ในกิจกรรมการค้าขายของหาบเร่แผงลอย โดยมีการเชื่อมต่อหรือเชื่อมประสานแต่ละหน่วยธุรกิจเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุด หรือคุณภาพของสินค้าและบริการที่ดีขึ้น และครบตามความต้องการของผู้บริโภค (Schut et al., 2016) ซึ่งหน่วยธุรกิจที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย แหล่งวัตถุดิบ แหล่งรวบรวมสินค้าและวัตถุดิบ แหล่งตลาด แหล่งจัดเตรียม (ซีกล่าง จัดเก็บ และจัดเตรียม) แหล่งจำหน่าย (หาบเร่แผงลอย) และลูกค้า ซึ่งแต่ละกระบวนการมีความเกี่ยวข้องกับสถานที่ต่าง ๆ ของพื้นที่เมือง และเกี่ยวข้องกับหน่วยธุรกิจอื่น ๆ เช่น ผู้ขายวัตถุดิบ ผู้ให้บริการจัดส่งหรือจัดซื้อวัตถุดิบ (รถรับจ้าง มอเตอร์ไซค์รับจ้าง) ผู้จัดเตรียม

รับฝาก และดูแลแหล่งจำหน่าย (รถเข็น และแผงค้า) ผู้ช่วยและลูกจ้าง ในหน่วยธุรกิจ (ลูกจ้าง คนงาน) ซึ่งทั้งหมดเป็นผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้อง อยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยตามแนวคิดห่วงโซ่อุปทาน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การศึกษาความคิดเห็น และบทบาททางเศรษฐกิจของหาบเร่แผงลอยต่อธุรกิจการค้าที่เกี่ยวข้อง มีงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องค่อนข้างน้อย อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาเรื่อง “โครงการ กิจกรรมของแผงลอยอาหาร กรณีศึกษาย่านเยาวราช” โดย เวสพล ตริธราทิพย์ (2559) พบว่า กิจกรรมการค้าแผงลอยมีบทบาทสำคัญที่ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะบนทางเท้า แต่เชื่อมต่อกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันในลักษณะโครงข่ายที่มีการเคลื่อนที่ของสินค้าในลักษณะห่วงโซ่อุปทานจากแหล่งผลิต แหล่งเก็บ จนถึงแหล่งขาย ซึ่งอยู่บนทางเท้าและพื้นที่สาธารณะซึ่งทับซ้อนอยู่บนพื้นที่เมือง รวมถึงกิจกรรมการค้าแผงลอยบนพื้นที่สาธารณะของเมืองมีความเชื่อมโยงกับพื้นที่เมืองในส่วนอื่น ๆ เชื่อมโยงกับธุรกิจที่หลากหลาย ตลอดจนเชื่อมโยงกับกลุ่มแรงงานในภาคส่วนต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ และการศึกษาผลกระทบของห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ ที่มีผลต่อร้านค้าขนาดเล็กและแผงลอย (Kalhan, 2007) พบว่า ร้อยละ 50 ของร้านค้าขนาดเล็กและแผงลอยลดลง มีเพียงร้อยละ 14 เท่านั้นที่สามารถผ่านภัยคุกคามจากการแข่งขันของห้างสรรพสินค้า

ทั้งนี้ หากพิจารณาภายใต้แนวคิดการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะของเมือง กรุงเทพมหานคร มักมองว่าการค้าหาบเร่แผงลอยเป็นการครอบครองพื้นที่สาธารณะบนทางเท้าและถนน กีดขวางทางสัญจรของผู้ใช้ทางเท้า ซึ่งสร้างผลเสียต่อระบบคมนาคม และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมทั้งสร้างขยะ ความสกปรก สร้างทัศนียภาพที่ไม่สวยงาม และปัญหาด้านสุขอนามัย นอกจากนี้ การค้าหาบเร่แผงลอยยังถือเป็นการค้าที่ไม่ยุติธรรมเนื่องจากมีต้นทุน

ด้านพื้นที่น้อยกว่า และตั้งอยู่ใกล้ผู้บริโภคมมากกว่า จึงทำให้การค้าหาบเร่แผงลอยสามารถขายสินค้าได้ในราคาที่ถูกกว่าร้านค้าทั่วไปที่ปฏิบัติตามกฎหมาย (กรุงเทพมหานคร, 2555) ในขณะที่แนวคิดด้านการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะอย่างมีส่วนร่วม Gehl (2001) เสนอมุมมองว่า พื้นที่สาธารณะคือพื้นที่ซึ่งทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน มีสิทธิที่จะเข้าไปอยู่ เข้าไปทำกิจกรรม รวมถึงมีหน้าที่เป็นตัวเชื่อมให้ผู้คนได้พบปะ พูดคุย และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน ทั้งนี้ หากคุณภาพของพื้นที่กลางแจ้ง หรือพื้นที่สาธารณะมีความเหมาะสมมากขึ้นเท่าไรก็จะยิ่งส่งผลให้กิจกรรมทางเลือก และกิจกรรมทางสังคมดีขึ้นเท่านั้น (ภคินันท์ เสนาชันธุ์แสง, 2556) นอกจากนี้ การศึกษาอุปสรรคด้านการเดินเท้าในกรุงเทพมหานครของ ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง (UddC) พบข้อสังเกตว่าการตั้งวางสินค้าของบรรดาหาบเร่แผงลอยที่มักเป็นประเด็นในการจัดการทางเท้าในกรุงเทพฯ ไม่ใช่ปัญหาใหญ่ของการเดิน แต่กลับเป็นสิ่งสำคัญของบรรดาผู้สัญจรทางเท้าที่มักจะต้องการอาหารหรือของอื่น ๆ ระหว่างทาง โดยคนกรุงเทพฯ จำนวนมากพึ่งพาหาบเร่แผงลอยในการค้าจุนชีวิต แต่ปัญหาคือไม่มีที่ทางให้เขาอยู่ได้ การที่มีกิจกรรมบนทางเท้า โดยเฉพาะร้านค้าเป็นหนึ่งในแรงดึงดูดที่ทำให้คนอยากเดิน อยากจับจ่ายใช้สอย หรือเดินผ่านในเส้นทางที่มีหาบเร่ เพราะทำให้การเดินทางรู้สึกปลอดภัย ซึ่งการค้าหาบเร่แผงลอยถือเป็นการเฝ้าระวังทางสังคม (Social surveillance) อย่างหนึ่งด้วย (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2558; The Matter, 2560)

อนึ่ง การศึกษาเอกสารและงานวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ ช่วยสะท้อนให้เห็นมุมมองของข้อถกเถียง และความเชื่อมโยงของการค้าหาบเร่แผงลอยกับภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในรูปแบบและเงื่อนไขที่สร้างประโยชน์หรือผลกระทบอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อกัน อย่างไรก็ตาม

นโยบายของกรุงเทพมหานครที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย และกวัดขั้นบ้างเป็นครั้งคราวกับการค้าหาบเร่แผงลอย จนเมื่อปี พ.ศ. 2550 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และกรุงเทพมหานคร มีมาตรการจัดระเบียบผู้ค้าแผงลอยในกรุงเทพมหานคร เพื่อคืนทางเท้าให้ประชาชน โดยมุ่งเน้นการขับไล่ผู้ค้าออกจากทางเท้าและยกเลิกจุดผ่อนผันทั้งหมด 683 จุด (มติชนออนไลน์, 2561) ซึ่งพื้นที่บริเวณถนนสีลมซอย 2-8 เป็นหนึ่งในพื้นที่ท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายดังกล่าว บทความนี้มุ่งเน้นการศึกษา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยตามแนวคิดห่วงโซ่อุปทานในย่านดังกล่าว อันได้แก่ กลุ่มผู้ขายสินค้าในท้องแถว และกลุ่มผู้ขับรถรับจ้างสาธารณะ เพื่อรับทราบข้อมูลของผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องอยู่ในห่วงโซ่อุปทานของกิจกรรมการค้าหาบเร่แผงลอย ตลอดจนรับทราบความคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในฐานะภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการค้าหาบเร่แผงลอยที่เป็นผู้จัดส่งหรือจัดซื้อวัตถุดิบหรือธุรกิจที่เกี่ยวข้องภายในย่านหรือพื้นที่เดียวกัน สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สาธารณะในช่วงที่มีและไม่มีหาบเร่แผงลอยในพื้นที่ รวมถึงรวบรวมแนวทางสำหรับการพัฒนากิจกรรมการค้าหาบเร่แผงลอยให้มีความเหมาะสมต่อธุรกิจที่เกี่ยวข้องในพื้นที่

วัตถุประสงค์การวิจัย

ศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย และแนวทางการพัฒนานโยบายการจัดระเบียบทางเท้าที่เหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

กระบวนการศึกษามีวิธีการดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method) ทั้งการวิจัยในเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย 2 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มผู้ขายสินค้าในห้องแถวหรืออาคารพาณิชย์ และ 2) ผู้ขับรถรับจ้างสาธารณะ ที่ยินดีให้ข้อมูลกับผู้วิจัยผ่านการสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม และตอบแบบสอบถามผ่านระบบ Google forms ใน Internet และการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีพื้นที่ศึกษาบริเวณถนนสีลม ซอย 2-8 (ฝั่งโรงพยาบาลกรุงเทพคริสเตียน) ระยะทางรวม 550 เมตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยในเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการธุรกิจ 2) ข้อมูลด้านการประกอบธุรกิจและการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจภายหลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย 3) ทศนคติที่มีต่อการค้าหาบเร่แผงลอย และ 4) แนวทางการพัฒนานโยบายการจัดระเบียบทางเท้าที่เหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามจากแบบประเมินผลการดำเนินนโยบายสาธารณะและโครงการภาครัฐ ตามแนวคิดของ William N. Dunn ซึ่งมุ่งเน้นการพิจารณาเป้าหมาย หรือคุณค่าของผลการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นหลัก นอกจากนี้ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยมีประเด็นการสัมภาษณ์ 3 ส่วน ได้แก่ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจและหาบเร่แผงลอย 2) การเปลี่ยนแปลงของธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย ภายหลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย และ 3) แนวทางและข้อเสนอแนะ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยและทีมวิจัย ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่กับกลุ่มเป้าหมาย ระหว่างวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2562 โดยการวิจัย ในเชิงปริมาณใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) โดยเริ่มต้นด้วยการสุ่มแบบแบ่งประเภท (Stratified random sampling) เพื่อให้มี กลุ่มผู้ขายสินค้าในห้างแถวหรืออาคารพาณิชย์ และกลุ่มผู้ซื้บรถรับจ้างสาธารณะ ใกล้เคียงกัน จากนั้นใช้การสุ่มอย่างง่าย (Sample random sampling) จากรายชื่อ ร้านค้า และรายชื่อสมาชิกในวินมอเตอร์ไซค์ในย่านสีลม สามารถรวบรวม ผู้ตอบแบบสอบถามผ่านแบบสอบถาม และระบบ Google form ได้จำนวน 150 ตัวอย่าง แบ่งเป็นกลุ่มผู้ขายสินค้าในห้างแถวหรืออาคารพาณิชย์ จำนวน 78 ตัวอย่าง และกลุ่มผู้ซื้บรถรับจ้างสาธารณะ จำนวน 72 ตัวอย่าง และนำข้อมูล ที่ได้มาตรวจสอบ และวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ประกอบ ธุรกิจที่เกี่ยวข้อง รวมจำนวน 4 ราย

ผลการวิจัย

ผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย ในย่านสีลมส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย (ร้อยละ 81.33) อายุเฉลี่ยประมาณ 43 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด (ร้อยละ 67.33) ด้านสถานภาพสมรสส่วนใหญ่ เป็นโสด (ร้อยละ 46.67) และไม่มีบุตร (ร้อยละ 47.33) การศึกษาสูงสุด ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 23.33) มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 13,745 บาท ต่อเดือน นอกจากนี้ ผู้ค้าส่วนใหญ่ไม่เคยเป็นหาบเร่แผงลอย มีญาติเป็นหาบเร่แผงลอย (ร้อยละ 68.00) รายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย

		จำนวน	ร้อยละ
เพศ	ชาย	122	81.33
	หญิง	28	18.67
	รวม	150	100.00
อายุเฉลี่ย		43.24 ปี	
ภูมิลำเนาเดิม	กรุงเทพ	49	32.67
	ต่างจังหวัด	101	67.33
	รวม	150	100.00
สถานภาพสมรส	โสด	70	46.67
	สมรส	68	45.33
	หย่า/หม้าย	12	8.00
	รวม	150	100.00
จำนวนบุตร	ไม่มีบุตร	71	47.33
	1 คน	45	30.00
	2 คน	19	12.67
	มากกว่า 2 คน	15	10.00
	รวม	150	100.00
การศึกษาสูงสุด	ไม่ได้เรียน	8	5.33
	ประถมศึกษา	32	21.33
	มัธยมต้น	30	20.00
	มัธยมปลาย/ปวช.	47	31.33
	ปวส./อนุปริญญา	8	5.33
	ปริญญาตรี	25	16.67
	รวม	150	100.00
อาชีพ/กลุ่มอาชีพ	จัดรถรับจ้างสาธารณะ	72	48.00
	ขายสินค้า	78	52.00
	รวม	150	100.00
รายได้เฉลี่ย		13,745.00 บาท ต่อเดือน	
เคยขายของ/มีญาติเป็นผู้ค้าหาบเร่หรือไม่	ไม่มีความเกี่ยวข้อง	102	68.00
	มีความเกี่ยวข้อง	48	32.00
	รวม	150	100.00

ข้อมูลด้านการประกอบธุรกิจของกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยในย่านสีลม พบว่า กลุ่มลูกค้าของธุรกิจส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไป (ร้อยละ 32.60) รองลงมาเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ (ร้อยละ 28.57) และกลุ่มนักท่องเที่ยวคนไทย (ร้อยละ 15.38) โดยบริเวณพื้นที่ในย่านสีลม ถือได้ว่ามีปริมาณลูกค้าปานกลาง (ร้อยละ 61.33) กลุ่มลูกค้ามีรายได้ปานกลาง (ร้อยละ 60.00) และมีโอกาสกลับมาซื้อซ้ำในระดับปานกลาง (ร้อยละ 50.67) สาเหตุที่กลุ่มลูกค้าดังกล่าวซื้อสินค้าจากธุรกิจมาจากสาเหตุด้านสถานที่ตั้ง (ร้อยละ 41.47) ราคาสินค้า (ร้อยละ 25.35) และคุณภาพสินค้า (ร้อยละ 19.35) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจการค้าภายหลังการมีนโยบายจัดระเบียบทางเท้าและหาบเร่แผงลอย ในช่วงปี พ.ศ. 2558 - 2561 พบว่า กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยในย่านสีลมมองว่าจำนวนผู้ค้าหาบเร่ลดลง (ร้อยละ 80.67) จำนวนคนเดินเท้าที่เป็นประชาชนทั่วไปลดลง (ร้อยละ 71.33) จำนวนนักท่องเที่ยวลดลง (ร้อยละ 82.00) จำนวนผู้ซื้อสินค้าลดลง (ร้อยละ 80.00) รายได้ของของธุรกิจก็ลดลง (ร้อยละ 80.67) ในขณะที่ค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต เช่น ค่าอาหาร ค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น (ร้อยละ 56.67) นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาความสะดวกในการใช้ถนนและทางเท้าเท่าเดิม (ร้อยละ 66.67) ความปลอดภัยในการใช้ถนนและทางเท้าเท่าเดิม (ร้อยละ 61.33) ความสะอาดของถนนและทางเท้าเท่าเดิม (ร้อยละ 76.67) รวมถึงสภาพการจราจรนั้นถือว่าเท่าเดิม/ไม่แตกต่างจากเดิม (ร้อยละ 84.67) รายละเอียดดังตาราง

ตารางที่ 2 การเปลี่ยนแปลงของธุรกิจการค้าภายหลังการมีนโยบายจัดระเบียบ
ช่วงปี พ.ศ. 2558-2561

		จำนวน	ร้อยละ
จำนวนผู้ค้าหาบเร่แผงลอย	เพิ่มขึ้น	2	1.33
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	27	18.00
	ลดลง	121	80.67
	รวม	150	100.00
จำนวนคนเดินเท้า ที่เป็นประชาชนทั่วไป	เพิ่มขึ้น	3	2.00
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	40	26.67
	ลดลง	107	71.33
	รวม	150	100.00
จำนวนคนเดินเท้า ที่เป็นนักท่องเที่ยว	เพิ่มขึ้น	7	4.67
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	20	13.33
	ลดลง	123	82.00
	รวม	150	100.00
จำนวนผู้ซื้อสินค้าในธุรกิจ ของทำน	เพิ่มขึ้น	4	2.67
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	26	17.33
	ลดลง	120	80.00
	รวม	150	100.00
รายได้ของการขายสินค้า	เพิ่มขึ้น	4	2.67
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	25	16.67
	ลดลง	121	80.67
	รวม	150	100.00
ค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต เช่น ค่าอาหาร ค่าครองชีพ	เพิ่มขึ้น	85	56.67
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	45	30.00
	ลดลง	20	13.33
	รวม	150	100.00

ความสะดวกในการใช้ถนน และทางเท้า	เพิ่มขึ้น	50	33.33	
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	100	66.67	
	ลดลง	0	0.00	
ความปลอดภัยในการใช้ถนน และทางเท้า	เพิ่มขึ้น	33	22.00	
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	92	61.33	
	ลดลง	25	16.67	
	รวม	150	100.00	
ความสะอาดของถนน และทางเท้า	เพิ่มขึ้น	30	20.00	
	เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	115	76.67	
	ลดลง	5	3.33	
	รวม	150	100.00	
สภาพปัญหาการจราจรติดขัด	เพิ่มขึ้น	15	10.00	
		จำนวน	ร้อยละ	
		เท่าเดิม/ไม่เปลี่ยนแปลง	127	84.67
		ลดลง	8	5.33
		รวม	150	100.00

กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย ในย่านสีลมมีความเห็นว่า หาบเร่แผงลอยยังมีความจำเป็นต่อกรุงเทพมหานคร (ร้อยละ 68.00) หากไม่มีแผงลอยจะมีผลกระทบมากต่อตนเอง (ร้อยละ 38.00) มีผลกระทบต่อธุรกิจการค้า (ร้อยละ 40.00) และมีผลกระทบต่อตัวผู้ซื้อ และประชาชน (ร้อยละ 55.33) นอกจากนี้กลุ่มธุรกิจยังมองว่าแผงลอยมีข้อดี ต่อนักท่องเที่ยว เนื่องจากช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยว เป็นเสน่ห์ความเป็นไทย และสร้างทางเลือกให้กับผู้บริโภค และแผงลอยมีข้อดีต่อคนธุรกิจในบริเวณดังกล่าวเนื่องจากช่วยในการสร้างงาน/สร้างรายได้ ขายสินค้าในราคาที่ถูกลง และต่อรองได้ ในขณะที่แผงลอยก็มีข้อเสียเนื่องจากทำให้สกปรกไม่เป็นระเบียบ กีดขวางทางสัญจร

ตารางที่ 3 ทักษณคติของกลุ่มธุรกิจที่มีต่อหาแร่แฝงลอย

		จำนวน	ร้อยละ
หาแร่แฝงลอยยังมีความจำเป็นต่อ กทม.หรือไม่	จำเป็นมาก	35	23.33
	จำเป็น	102	68.00
	จำเป็นน้อย	12	8.00
	จำเป็นน้อยที่สุด	1	0.67
	รวม	150	100.00
หากวันหนึ่งไม่มีแฝงลอย จะมีผลกระทบต่อท่านหรือไม่	มีผลกระทบมาก	57	38.00
	มีผลกระทบ	45	30.00
	มีผลกระทบน้อย	28	18.67
	มีผลกระทบน้อยมาก	20	13.33
	รวม	150	100.00
หากวันหนึ่งไม่มีแฝงลอย จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ การค้าของท่านหรือไม่	มีผลกระทบมาก	48	32.00
	มีผลกระทบ	60	40.00
	มีผลกระทบน้อย	13	8.67
	มีผลกระทบน้อยมาก	29	19.33
	รวม	150	100.00
หากวันหนึ่งไม่มีแฝงลอย จะมีผลกระทบต่อธุรกิจ การค้าของท่านหรือไม่	มีผลกระทบมาก	48	32.00
	มีผลกระทบ	60	40.00
	มีผลกระทบน้อย	13	8.67
	มีผลกระทบน้อยมาก	29	19.33
	รวม	150	100.00
หากวันหนึ่งไม่มีแฝงลอย จะมีผลกระทบต่อลูกค้า ผู้ซื้อ และ ลูกค้าท่าน หรือไม่	มีผลกระทบมาก	38	25.33
	มีผลกระทบ	83	55.33
	มีผลกระทบน้อย	13	8.67
	มีผลกระทบน้อยมาก	16	10.67
	รวม	150	100.00
ข้อดีของหาแร่แฝงลอย (6 อันดับ /ตอบได้มากกว่า 1)	ดึงดูดนักท่องเที่ยว	40	21.16
	สร้างงาน/สร้างรายได้	35	18.52
	ราคาที่ถูกกว่า	30	15.87
	ต่อรองราคาได้	30	15.87
	เสน่ห์/วิถีความเป็นไทย	27	14.29
	ทางเลือกของผู้บริโภค	27	14.29
	รวม	189	100.00

		จำนวน	ร้อยละ
ข้อเสียของหาบเร่แผงลอย (6 อันดับ /ตอบได้มากกว่า 1)	ทำให้บ้านเมืองสกปรก	73	31.33
	กีดขวางทางสัญจร	42	18.03
	ไม่เสียภาษีให้รัฐ	40	17.17
	ไม่รับผิดชอบสินค้าที่ขาย	30	12.88
	ทำให้รถติด	24	10.30
	สินค้าไม่มีคุณภาพ/ไม่ถูกสุขลักษณะ	24	10.30
	รวม	233	100.00

ด้านแนวทางการจัดระเบียบทางเท้าที่เหมาะสมสำหรับทุกฝ่าย กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยมีความคิดเห็นว่าการกรุงเทพมหานคร และสำนักงานเขตควรจัดระเบียบโดยกำหนดพื้นที่อนุญาตให้มีความชัดเจน (ร้อยละ 16.13) กำหนดขนาดของแผง (ร้อยละ 12.90) และช่วยเหลือผู้ค้าที่ด้อยโอกาส หรือยากจน (ร้อยละ 12.54) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 แนวทางการจัดระเบียบทางเท้าที่เหมาะสม

	จำนวน	ร้อยละ	
กำหนดพื้นที่อนุญาต	45	16.13	
กำหนดขนาดแผงไม่ให้กีดขวาง	36	12.90	
ช่วยเหลือผู้ค้าที่ยากจนมีโอกาสน้อยกว่า	35	12.54	
จัดทำทะเบียนผู้ค้า/ร้านค้า	33	11.83	
	จำนวน	ร้อยละ	
กำหนดวัน/เวลาในการขาย	27	9.68	
สร้างความความรู้/ ความสัมพันธ์ภายในและภายนอกกลุ่มผู้ค้า	27	9.68	
จัดการเรื่องต่างๆ	22	7.89	
จัดระบบสาธารณสุข โภค น้ำ ไฟฟ้า ห้องน้ำ การจัดการขยะ	20	7.17	
สร้างเครือข่ายผู้ค้าในย่าน/เขต	20	7.17	
ควรรู้แจ้งรายได้และจัดเก็บภาษี	14	5.02	
	รวม	279	100.00

การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจและหาบเร่แผงลอย และการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจภายหลังจากจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย ตลอดจนแนวทางและข้อเสนอแนะ พบว่า กลุ่มผู้ขายสินค้าในท้องแถวหรืออาคารพาณิชย์ ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มลูกจ้าง พนักงานบริการ ในร้านค้า/ร้านอาหาร ร้านนวด และร้านขายสินค้า ซึ่งจำหน่ายสินค้าและให้บริการคนละประเภทกับสินค้าของหาบเร่แผงลอย

“...สินค้าในอาคารพาณิชย์ส่วนใหญ่ ขายสินค้าคนละอย่างกับหาบเร่แผงลอย ... แผงลอยจะขายเสื้อผ้า ของฝาก ของที่ระลึก และสินค้าแฟชั่น ในขณะที่ในอาคารมีทั้งร้านนวด ร้านค้า ร้านอาหาร ร้านขายสินค้าแบรนด์เนมเป็นหลัก...” (ผู้ขายสินค้าในตึกแถว (เพศหญิง, อายุ 32 ปี), สัมภาษณ์)

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มธุรกิจและหาบเร่แผงลอย กลุ่มผู้ขายสินค้าในท้องแถวหรืออาคารพาณิชย์ มองว่าหาบเร่แผงลอยมีส่วนช่วยให้บริเวณถนนสีลมมีความคึกคัก มีสีสันมากขึ้น สร้างความรู้สึกให้นักท่องเที่ยวอยากมาเดินและจับจ่ายใช้สอย ในขณะที่ผู้ประกอบการบางส่วนมองว่าแผงลอยทำให้ลูกค้าไม่เข้าร้านเนื่องจากแผงลอยบังป้าย บังหน้าร้านทำให้ลูกค้าไม่เข้าร้าน และสร้างความสกปรกและไม่เป็นระเบียบ

“...กลุ่มลูกค้าที่มาเดินเที่ยวบริเวณถนนสีลมมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เน้นมาเที่ยว กินดื่ม ชื้อสินค้าแฟชั่น ส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติก็จะเน้นเรื่องกิน เที่ยว และชื้อของฝาก ของที่ระลึก และบางส่วนก็เป็นพนักงานออฟฟิศ หรือลูกค้าประจำ ... ซึ่งทั้งหมดก็เป็นลูกค้าของทั้งหาบเร่แผงลอย และในอาคาร...” (ผู้ชายสินค้าในตึกแถว (เพศหญิง, อายุ 32 ปี), สัมภาษณ์)

“...คงต้องแล้วแต่ว่าแต่ละคนมองแผงลอยแบบไหนอย่างไร มีทั้งคนชอบ และไม่ชอบ ส่วนที่ชอบก็ไม่ได้แปลว่าชอบทุกเรื่อง ไม่ชอบก็ไม่ได้ไม่ชอบไปเสียทั้งหมด ... แผงลอยช่วยให้นักท่องเที่ยวอยากมาเดินเพราะมันดูคึกคัก มาเดินเหนื่อยแล้วก็มาแวะชื้อของในร้าน มาแวะพักกินขนม กินน้ำ หรือแวนวดเท้า ... แผงลอยบางส่วนก็บังหน้าร้าน ลูกค้าจะเดินเข้าร้านก็ไม่สะดวก เขาจะมาเรียกลูกค้าก็ไม่ได้ ลูกค้ามาชื้อของ จะเข้าจะออกจากร้าน กลายเป็นเกะกะกันไปมา...” (ผู้ชายสินค้าในตึกแถว (เพศหญิง, อายุ 41 ปี), สัมภาษณ์)

กลุ่มผู้ซ้บรรับจ้างสาธารณะ ซึ่งจอตจรถักยานยนต์ และรอให้บริการลูกค้าอยู่บริเวณถนนและทางเท้า มองว่าหาบเร่แผงลอยเป็นเสมือนเพื่อนที่คอยช่วยเหลือ และมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เนื่องจากระหว่างที่ผู้ซ้บรรับจ้างสาธารณะจอตจรถักลูกค้า ผู้ซ้บรรับจ้างสาธารณะกับผู้ค้าหาบเร่แผงลอยจะพูดคุย กินอาหาร และนั่งพักผ่อนอยู่บนทางเท้าระหว่างรอลูกค้าของตนเอง นอกจากนี้ ผู้ซ้บรรับจ้างสาธารณะยังเป็นกลุ่มอาชีพที่ช่วยผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ชื้อของ ส่งของ หรือไปทำธุระแทนผู้ค้า

“...ส่วนใหญ่คนในวินจะสนิทกับผู้ค้าแผงลอย เคยเห็นหน้ากัน และบางคนก็ได้คุยกัน ... บางร้านเราก็ได้ช่วยเขาไปทำธุระ ช่วยรับของส่งของ เก็บของส่งกลับบ้าน...” (ผู้ขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง (เพศชาย, อายุ 34 ปี), สัมภาษณ์)

การเปลี่ยนแปลงของธุรกิจภายหลังการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย กลุ่มผู้ขายสินค้าในท้องแถวหรืออาคารพาณิชย์ และกลุ่มผู้ขับรถรับจ้างสาธารณะ เห็นว่าการจัดระเบียบส่งผลโดยตรงที่ทำให้หาบเร่แผงลอย ความคึกคักของย่านถนนสีลม และจำนวนลูกค้าโดยรวมลดลง

“...การจัดระเบียบทำให้คนเดินเท้าลดลง แต่ถนนและทางเท้าก็ดูเป็นระเบียบมากขึ้น ซึ่งบางร้านก็ไม่ได้รู้สึกอะไร เพราะมีลูกค้าประจำ มีลูกค้าเข้าร้านตลอด และบางส่วนก็เป็นพนักงานของร้านก็ไม่ได้คิดว่าจะมีผลอะไรต่อธุรกิจตนเองในระยะยาว...” (ผู้ขายสินค้าในตึกแถว (เพศหญิง, อายุ 41 ปี), สัมภาษณ์)

“...พอหาบเร่แผงลอยน้อยลง ก็เหมือนว่านักท่องเที่ยวก็ไม่ค่อยมาเดินเท่าไร ถึงมาเดินก็เดินแบบผ่าน ๆ แล้วหายไปอย่างรวดเร็ว ไม่มีร้านค้า จุดสนใจให้แวะ ให้ดูอะไร ทำให้โอกาสที่คนจะมาใช้บริการก็ลดลงด้วยเช่นกัน...” (ผู้ขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง (เพศชาย, อายุ 35 ปี), สัมภาษณ์)

ด้านแนวทางและข้อเสนอแนะในการจัดระเบียบหาบเร่แผงลอย กลุ่มผู้ขายสินค้าในท้องแถวหรืออาคารพาณิชย์ และกลุ่มผู้ขับรถรับจ้างสาธารณะ เห็นว่า การจัดระเบียบจำเป็นต้องมีกฎเกณฑ์ รายละเอียด และเงื่อนไขให้ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยได้ปฏิบัติตาม รวมถึงเปิดโอกาสให้กลุ่มธุรกิจอื่น ๆ มีส่วนร่วมในการเสนอแนะแนวทางในการจัดระเบียบพื้นที่สาธารณะ

“...หน่วยงานรัฐรู้ว่าหาบเร่แผงลอยมีปัญหาตรงไหน และถ้าดำเนินการอย่างจริงจังตั้งแต่แรกก็น่าจะทำได้ แต่บางทีน่าจะไม่ได้มองที่จะพยายามแก้ไขปัญหาดรตรงนั้นมากกว่า ... ถ้าคนในพื้นที่ที่มองว่ามีปัญหาอย่างไร แก้ไขอย่างไรให้อยู่ร่วมกันได้ก็น่าจะหาทางให้ได้อยู่ร่วมกัน...” (ผู้ขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง (เพศชาย, อายุ 35 ปี), สัมภาษณ์)

“...ถ้ากำหนดพื้นที่ (พื้นที่ขาย ขนาดแผง เวลาตั้ง เวลาขาย) ให้มีความชัดเจนก็น่าจะทำได้ เพราะผู้ค้าหาบเร่แผงลอยส่วนใหญ่ก็พร้อมปฏิบัติตามอยู่แล้ว ส่วนน้อยเท่านั้นที่ไปบังหน้าร้านเขาหรือทำสกปรก...” (ผู้ขายสินค้าในตึกแถว (เพศหญิง, อายุ 41 ปี), สัมภาษณ์)

สรุปผลการศึกษา

ผู้ประกอบธุรกิจในย่านสีลมซึ่งประกอบด้วย กลุ่มผู้ขายสินค้าในห้างแถวหรืออาคารพาณิชย์ และกลุ่มผู้ซบรถรับจ้างสาธารณะ จัดเป็นกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย เนื่องจากอาศัยจำนวนนักท่องเที่ยวและคนเดินเท้า รวมถึงบรรยากาศ สีสนของย่านการท่องเที่ยวเป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำธุรกิจ ตลอดจนมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในฐานะเพื่อนที่ประกอบอาชีพอยู่ในพื้นที่เดียวกัน เมื่อพิจารณากลุ่มลูกค้าของธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับหาบเร่แผงลอย พบว่า ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นประชาชนทั่วไปและกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ปานกลาง และมีโอกาสกลับมาซื้อซ้ำปานกลาง ซึ่งแม้เป็นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายกลุ่มเดียวกัน แต่ด้วยลักษณะของสินค้าและบริการที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน กลับมีส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างทางเลือกและความหลากหลายให้กับนักท่องเที่ยวและคนเดินเท้าในย่านสีลม ทั้งนี้ ภายหลังนโยบายจัดระเบียบทางเท้าและหาบเร่แผงลอย ในช่วงปี พ.ศ. 2558–2561 กลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยมีความเห็นว่า จำนวนคนเดินเท้า จำนวนผู้ซื้อสินค้าลดลง รวมถึงมีรายได้จากการประกอบธุรกิจของตนเองลดลง ซึ่งเป็นผลกระทบร่วมจากจำนวนผู้ค้าหาบเร่แผงลอย สีสน บรรยากาศ และความคึกคักของย่านลดลง

อภิปรายผล

1. ผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย มีชีวิตความเป็นอยู่ใกล้เคียงกับผู้ค้าหาบเร่แผงลอย โดยผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยชี้ให้เห็นว่า ความเป็นอยู่ ระดับการศึกษา รายได้ รวมถึงสถานภาพเศรษฐกิจ

ของผู้ประกอบธุรกิจไม่ได้สูงมากนัก รวมถึงผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ต่างจังหวัด ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนถึงสถานภาพผู้ประกอบการอาชีพในการขับเคลื่อนขับเคลื่อน คนทำงาน หรือกลุ่มลูกจ้างในภาคธุรกิจที่ยังไม่มีความมั่นคงในชีวิต และทรัพย์สิน อาจกล่าวได้ว่า ผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยมีคุณลักษณะใกล้เคียงกับข้อมูลพื้นฐานผู้ค้าหาบเร่แผงลอย โดยการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการตัดสินใจเข้าสู่อาชีพหาบเร่แผงลอยกรณีศึกษาถนนสีลม (ปิยาณี วิฑูรวานิชย์, 2548) พบว่า ผู้ค้าหาบเร่แผงลอยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสถานภาพสมรส และทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัวของครอบครัวขนาดกลาง มีสมาชิกในครอบครัว 4-6 คน และส่วนใหญ่อพยพมาจากต่างจังหวัด เพื่อมาทำงานหรือย้ายตามญาติพี่น้อง นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบธุรกิจในย่านดังกล่าว โดยการศึกษาชีวิต แนวคิด และความสัมพันธ์ของมอเตอร์ไซค์รับจ้าง (ประชาไท, 2553) พบว่า ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างมอเตอร์ไซค์รับจ้างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุราว 20-40 ปี เป็นคนต่างจังหวัด ที่ทำงานส่งเสียครอบครัวที่ต่างจังหวัด การศึกษาความมั่นคงในการทำงานของลูกจ้างในห้างสรรพสินค้าในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาพนักงานขาย (สายทิพย์ วงศ์สังข์ชะ, 2540) พบว่า ในภาพรวมลูกจ้างมีความมั่นคงในการทำงานค่อนข้างต่ำ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความมั่นคงในการทำงานคือความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชา การปกครองบังคับบัญชา ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน ค่าตอบแทน สวัสดิการ เงินเดือน ความสัมพันธ์ระหว่างลูกค้า และความสำคัญของตนเองต่อองค์กร และการศึกษาคุณภาพชีวิตของลูกจ้างพนักงานขายในธุรกิจค้าปลีก (สุวิณณา เอกวัฒน์, 2546) พบว่า พนักงานขายส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุอยู่ระหว่าง 21-25 ปี มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ ปวช.

มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด มีรายได้ระหว่าง 6,001-8,000 บาท ลักษณะของมูลพื้นฐานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นคุณลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบธุรกิจในย่านดังกล่าวที่เผชิญสภาพการแข่งขันทางเศรษฐกิจและสร้างความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ผ่านสภาพการทำงานที่สภาพที่บีบคั้นอยู่ภายในพื้นที่ทางธุรกิจดังกล่าว

2. ผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยต่างได้รับผลกระทบจากนโยบายการจัดระเบียบทางเท้า ผลการสำรวจด้านการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยจากนโยบายการจัดระเบียบทางเท้าในช่วงปี 2558 – 2561 สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในทางกายภาพที่มีผลให้ปริมาณของผู้ซื้อและประชาชนทั่วไปที่ลดลงและมีผลกระทบต่อเนื่องถึงรายได้และโอกาสทางเศรษฐกิจของเศรษฐกิจทั้งหมดของย่าน อย่างไรก็ตามมุมมองของการเปลี่ยนแปลงด้านการค้าหาบเร่แผงลอยในกรุงเทพมหานครสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงใน 4 มิติ (นฤมล นิราทร, 2557) ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ ซึ่งเชื่อมโยงกับการแก้ไขปัญหาความยากจน และการสะสมทุน การประกอบการ มิติสังคม คือ การลดปัญหาสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความยากจน การสร้างความสามารถในการพึ่งตนเอง มิติทางการเมือง ซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐ และการบังคับใช้กฎหมาย และ มิติวัฒนธรรม คือ การมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งความสัมพันธ์ในเชิงวัฒนธรรมระหว่างผู้คน อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงในมิติด้านการเมือง ผ่านนโยบายการจัดระเบียบทางเท้าที่มีผลต่อมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งชี้ให้เห็นภาพของความสัมพันธ์ และความเกี่ยวเนื่องของระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ซบเซาทั้งย่านการค้า อย่างไรก็ตามแม้มีกรณีศึกษาในหลายพื้นที่ในกรุงเทพมหานครที่มีการจัดระเบียบทางเท้าที่จบลงด้วย

ไม่ให้ตั้งแผงลอย หรือการไล่รื้อผู้ค้าหาบเร่แผงลอย แต่ในบางพื้นที่ เช่น บริเวณห้างโลตัส กลับเห็นว่าร้านค้าเล็ก ๆ ไม่ใช่คู่แข่ง และมีส่วนในการดึงลูกค้าเข้าสู่ธุรกิจของตนเองมากกว่า (Walsh & Maneepong, 2012)

3. ผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอย สะท้อนความสัมพันธ์ของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ผลการสำรวจทัศนคติของผู้ประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้อง สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประกอบธุรกิจในย่านดังกล่าวมีมุมมองต่อหาบเร่แผงลอยว่ามีประโยชน์และมีความจำเป็นต่อธุรกิจ ผู้ซื้อ และประชาชนในพื้นที่ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนภาพความสัมพันธ์ของแรงงานนอกระบบและแรงงานในระบบ โดยหาบเร่แผงลอยในฐานะแรงงานนอกระบบที่มีบทบาทสำคัญในการหนุนเสริมแรงงานในระบบที่เป็นกลุ่มคนทำงาน พนักงานรัฐและเอกชน รวมถึงหนุนเสริมกลุ่มผู้ขับรถรับจ้างสาธารณะ ค้าขาย หรือรับจ้าง ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบด้วยกัน ภายใต้แนวคิดและมุมมองในเชิงโครงสร้าง (Structuralist Aspect of Informal Economy) ช่วยชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจนอกระบบเป็นกลไกสนับสนุนเศรษฐกิจในระบบ และมีความเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก เศรษฐกิจนอกระบบช่วยส่งเสริมและป้องกันวัตถุดิบราคาถูกให้แก่เศรษฐกิจในระบบ และส่งเสริมให้เศรษฐกิจทั้งระบบเติบโต ทั้งนี้ นโยบายจัดระเบียบทางเท้าจึงมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม เนื่องจากจำนวนผู้ค้าหาบเร่แผงลอยที่ถูกยกเลิกการผ่อนผันมีจำนวนมาก กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หายไปจึงน่าจะส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวมเช่นกัน และน่าจะเป็นอีกหนึ่งสาเหตุของอาการแข็งบ่นอ่อนล่างของเศรษฐกิจไทยในระยะนี้ที่เศรษฐกิจจากรากหญ้ายังมีความอ่อนแอ ย้อนแย้งกับภาพความเข้มแข็งของกลุ่มที่อยู่ข้างบน อย่างไรก็ตาม แนวทางการจัดระเบียบการค้าบนทางเท้าไม่จำเป็นต้องยกเลิกจุดผ่อนผัน

แต่ควรร่วมกันปรึกษาหารือกับผู้ค้าถึงการกำหนดกฎระเบียบและการปฏิบัติตามกฎระเบียบ โดยระเบียบใหม่ต้องตอบโจทย์ทั้งภาครัฐคือเรื่องความสะอาดและความปลอดภัยของผู้สัญจร เช่น กำหนดให้ต้องมีช่องว่างอย่างน้อยหนึ่งเมตรบนทางเท้า และตอบโจทย์ผู้ค้าให้ยังสามารถขายในพื้นที่เดิมได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของธุรกิจเกี่ยวเนื่องอยู่ในกิจกรรมการค้าของหาบเร่แผงลอยในย่านสีลม กรุงเทพมหานครจำเป็นต้องมีการทบทวนวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเมืองที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในย่านดังกล่าว ทั้งผู้ซื้อ ประชาชนทั่วไป กลุ่มผู้ค้า และกลุ่มธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่อง อย่างไรก็ตาม พื้นที่บนถนนสีลม มีคุณลักษณะของพื้นที่เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ และเป็นเอกลักษณ์ของกรุงเทพมหานคร ใกล้เคียงกับย่านถนนข้าวสาร ประตูน้ำ สุขุมวิท และถนนเยาวราช การบริหารจัดการพัฒนาย่านธุรกิจดังกล่าวกรุงเทพมหานคร ต้องสร้างข้อตกลงร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ค้าหาบเร่แผงลอย ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เพื่อออกแบบและวางแผนพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมในระยะยาว เพื่อให้การพัฒนาในด้านกายภาพมีความสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม รวมถึงความต้องการของเจ้าของย่านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณมูลนิธิเพื่อการพัฒนาแรงงานและอาชีพที่มีส่วนช่วยในการเข้าถึงพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนสนับสนุนให้คณะผู้วิจัยมีอิสระในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรุงเทพมหานคร. (2555). การศึกษาเรื่องหาบเร่แผงลอยในกรุงเทพมหานคร
ปี พ.ศ. 2555. กองนโยบายและแผนงาน กองนโยบายและแผนงาน.
[ออนไลน์]. สืบค้นจาก
www.cpd.bangkok.go.th:90/web2/strategy/DATA54_55/15UNM.pdf.
- ชาคร เลิศนิตินันท์ และสมชัย จิตสุชน. (2561). หาบเร่แผงลอย: วิถีชีวิตที่รัฐ
มองข้าม. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. [ออนไลน์].
สืบค้นจาก <https://thaipublica.org/2018/04/tdri-27-4-2561/>.
- นฤมล นิราทร. (2557). “การจัดการการค้าหาบเร่แผงลอย ในกรุงเทพมหานคร:
ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ”. วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา, 33(2).
[ออนไลน์]. สืบค้นจาก
www.socanth.tu.ac.th/wpcontent/uploads/2015/02/JSA-33-2-narumol.pdf.
- ประชาไท. (2553). ชีวิต-แนวคิด-ความสัมพันธ์ ของมอเตอร์ไซค์รับจ้าง
จากงานศึกษาของนักวิจัยต่างชาติ. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก
<https://prachatai.com/journal/2010/08/30736>.
- ปิยาณี วิรุจรวณิชย์. (2548). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการตัดสินใจเข้าสู่อาชีพ
หาบเร่แผงลอย กรณีศึกษาดอนสีลม. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ภคนันท์ เสนาจันทร์รุ่งแสง. (2556). **เมืองมีชีวิต**. กรุงเทพฯ: บริษัท ลายเส้นพับบลิชซิ่ง จำกัด.

มติชนออนไลน์. (2561). **เครือข่ายนักวิชาการแถลงการณ์จี้รัฐทบทวนนโยบาย ‘จัดระเบียบแผงลอย’**. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก www.matichon.co.th/local/quality-life/news_1118133.

เวสพล ตรีธราทิพย์. (2559). **โครงข่ายกิจกรรมของแผงลอยอาหารกรณีศึกษาย่านเยาวราช**. วิทยานิพนธ์ การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต (ผ.ม.) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สายทิพย์ วงศ์สังข์ฮะ. (2540). **ความมั่นคงในการทำงานของลูกจ้างห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร:กรณีศึกษาพนักงานขาย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2558). **เมืองเดินได้ เมืองเดินดี**. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก shorturl.at/BDY36.

สุวิณณา เอกวัฒน์. (2546). **คุณภาพชีวิตของลูกจ้างพนักงานขายในธุรกิจค้าปลีกห้างสรรพสินค้า**. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ภาษาอังกฤษ

Kalhan, A. (2007). “Impact of Malls on Small Shops and Hawkers”. *Economic and Political Weekly*, 42(22): 2063-2066.

Draper, A. (1996). **Street foods in developing countries: The potential for micronutrient fortification**. London

- School of Hygiene and Tropical Medicine. [Online]. Retrieve from http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/pnacj872.pdf.
- Dunn, W. N. (1994). **Public policy analysis: An introduction**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Gehl, Jan. (2001). **Life between Buildings. Using Public Spaces**. (4th). Copenhagen: The Danish Architectural Press.
- Schut, M., et al. (2016). “Sustainable intensification of agricultural systems in Central African Highlands: The need for institution innovation”. **Agricultural Systems**, 145: 165-176.
- The Matter. (2560). **การจัดการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นการจัดการแบบไม่มีอาชีพ**. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <https://thematter.co/pulse/urbanplanning1/23798>.
- Walsh, J. and Maneepong, C. (2012). “After the 1997 financial crisis in Bangkok: behavior and implications of a new cohort of street vendors”. **Singapore Journal Tropical Geography**, 33(2): 255–269.
- Winarno, F., & Allain, A. (1991). “Street foods in developing countries: lessons from Asia”. **Food, nutrition and agriculture**, 1(1): 11-18.

สัมภาษณ์

ผู้ชายสินค้าในตึกแถว (เพศหญิง, อายุ 32 ปี). สัมภาษณ์.

ผู้ชายสินค้าในตึกแถว (เพศหญิง, อายุ 41 ปี). สัมภาษณ์.

ผู้ขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง (เพศชาย, อายุ 34 ปี). สัมภาษณ์.

ผู้ขับรถจักรยานยนต์รับจ้าง (เพศชาย, อายุ 35 ปี). สัมภาษณ์.